

ETYKA ZAWODOWA I DYLEMATY ETYCZNE W PRACY PRACOWNIKÓW SOCJALNYCH Z OSOBAMI W KRYZYSIE BEZDOMNOŚCI

Wprowadzenie

Praca socjalna jest siłą sprawczą wszelkich zmian społecznych (Weissbrot-Koziarska, 2017). Stanowi specyficzny rodzaj działań, które opierają się na relacji pomocowej (Białożył, Zielińska-Król, 2016). Międzynarodowa definicja pracy socjalnej opracowana przez International Federation of Social Workers określa, że jest to „zawód, który dla zwiększania dobrostanu (well-being) promuje społeczne zmiany, rozwiązywanie problemów we wzajemnych ludzkich relacjach oraz upodmiotowienie (empowerment) i wyzwolenie ludzi. Korzystając z teorii ludzkich zachowań i systemów społecznych, praca socjalna ingeruje dokładnie tam, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania ludzi i środowiska. Podstawowymi zasadami pracy socjalnej są prawa człowieka i sprawiedliwość społeczna” (cyt. za: Szarfenberg, 2012, s. 5). W Ustawie o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 roku praca socjalna została potraktowana jako działalność zawodowa, której celem jest „pomoc osobom i rodzinom we wzmacnianiu lub odzyskiwaniu zdolności do funkcjonowania w społeczeństwie poprzez pełnienie odpowiednich ról społecznych oraz tworzenie warunków sprzyjających temu celowi” (Dz. U. 2004 Nr 64 poz. 593).

W Polsce pracę socjalną wykonują specjaliści, którzy oficjalnie pojawili się w 1966 roku (Jagodźńska, 2014), choć w Społecznej Klasyfikacji Zawodów pracownik socjalny znalazł się dopiero w 2007 roku (Kanios, 2017). Profesjonaliści ci zajmują ważne miejsce w systemie pomocy społecznej. Podejmują się pracy indywidualnej z osobą, rodziną, ale także ze środowiskiem lokalnym. Pomagają tym, którzy własnym staraniem nie są w stanie uporać się ze swoimi problemami. Wzmac-

niąją też zasoby ludzi, by usprawnić ich funkcjonowanie społeczne. Jedną z grup, jakie wspierają, to osoby w kryzysie bezdomności. Główny problem badawczy, jaki został postawiony w niniejszym tekście, odnosi się właśnie do tych klientów pomocy społecznej i brzmi on, jakie dylematy etyczne pojawiają się w pracy z klientami, którzy nie mają bezpiecznego schronienia?

Etyka zawodowa pracowników socjalnych

Pracownicy socjalni wykonując swoją profesję muszą być odpowiednio przygotowani merytorycznie i metodycznie. Do tego powinni postępować zgodnie z zasadami etyki zawodowej. Jak się jednak okazuje, misja ta wiąże się z różnymi problemami i wyzwaniem: „Mimo zachowanego wysokiego poziomu profesjonalizmu świadczonych usług, czasami ich realizatorzy doświadczają dyskomfortu towarzyszącego im w procesie pomagania. Spełnione są wszystkie wymogi stawiane pracownikom w ich organizacji pracy. Przestrzegają oni procedur i reguł administrowania, respektują procesy zarządzania, uznają wypracowane w zespole pracowniczym normy, wartości, zasady. Szanują przyjęty profesjonalny tok postępowania, gwarantując poprawność wykonywania zawodowych czynności. Nie zawsze jednak ta zawodowa poprawność jest możliwa” (Ornacka, Mirewska, 2020, s. 63).

Co ciekawe, większość osób zajmujących się tematyką pracy socjalnej koncentruje się na kwalifikacjach osób, które wykonują ten zawód, a nieco mniej miejsca poświęca się jej etycznym aspektom. Tymczasem jest to praca z drugim człowiekiem, często cierpiącym, doświadczonym przez życie, który oczekuje nie tylko wsparcia ekonomicznego, ale także (a czasem nawet przede wszystkim) emocjonalnego (por. Jasiński, s. 2011). Praca ta uczy szczególnej wrażliwości, empatii, dlatego można ją postrzegać w aspekcie moralnym, dopiero później czysto zarobkowym (tamże). Do tego zawodu powinny wstępować zatem osoby, które gotowe są służyć tym słabszym, opuszczonym, samotnym, którzy bez wsparcia (czasem interwencji) mogą doznawać jeszcze większych zranień i traum.

Zdaniem Agnieszki Głowali pracownik socjalny reprezentujący system pomocy społecznej powinien przede wszystkim opierać się na tzw. etyce niezależnej, co oznacza, że ma „podejmować dyskusje z samym sobą na temat swego stosunku do klienta. Etyka niezależna jest refleksją nad swoim działaniem i jego konsekwencjami dla klienta i jego rodziny, której towarzyszy wolność i niezależność w podejmowaniu decyzji – na rzecz klienta, ale również świadomość, dlaczego należy postąpić w ten sposób” (Głowala, 2018, s. 298). Taka „etyczna autorefleksja” winna być świadomym działaniem każdej osoby zatrudnionej w tym zawodzie, gdyż wyzwala autokrytykę i konieczność/potrzebę ciągłego rozwoju.

Jedną z fundamentalnych wartości w pracy socjalnej jest odpowiedzialność. Dotyczy ona zarówno pracownika pomocy społecznej, jak i beneficjenta usług (Strembska-Kozieł, 2018). W polskim systemie pomocowym od 1990 roku, czyli od wejścia w życie Ustawy o pomocy społecznej (Dz.U. 1990 nr 87 poz. 506), zmieniło się podejście do osób korzystających ze wsparcia, a zatem mamy dziś do czynienia z osobami, które doświadczyły określonego kryzysu. Jednak to klienci decydują o rozwiązaniu trudnej sytuacji i to oni podejmują za nią odpowiedzialność. Rolą pracowników socjalnych jest natomiast towarzyszenie im, motywowanie do zmian i jej utrzymania. Odpowiedzialność osób wykonujących tę służbę koncentruje się na realizowanych zadaniach, a nie na narzucaniu swego stanowiska, podejmowaniu działań za klienta, czy braniu odpowiedzialności za jego decyzje i związane z tym konsekwencje. Specjalista od pracy socjalnej musi więc brać pod uwagę prawa człowieka do „samostanowienia i decydowania o sobie, bazować na zasobach i możliwościach, jakie posiada” (Strembska-Kozieł, 2018, s. 123).

Z tym wiąże się kolejna wartość, jaką jest podmiotowość klienta. Oznacza ona konieczność poszanowania praw każdego człowieka, a także dostrzeżenie ważności klienta w relacji pomocowej. Trzeba też zaakceptować fakt, że beneficjent pomocy społecznej może w różny sposób wartościować swój problem (tamże). Kluczowe jest jednak, by uwierzył, że jest w stanie przezwyciężyć trudność, z którą aktualnie się boryka.

Pracownicy socjalni powinni kierować się w swojej pracy także zasadą dobra klienta i szacunku do jego godności (por. Szumigalska, 2015). Ważna jest też sprawiedliwość, poufność i indywidualne podejście do każdego klienta (Baum, 2012; Szumigalska, 2015; Białożył, Zielińska-Król, 2016; Salamon, 2021). Jednocześnie specjalista ten powinien charakteryzować się rzetelnością, pracowitością, otwartością, cierpliwością i wyrozumiałością (por. Baum, 2012; Szumigalska, 2015; Skrzypek-Faluszczyk, 2017).

W każdym zawodzie, także pracownika socjalnego, są kodeksy. To one precyzują zadania osób wykonujących ten zawód, a także wytyczają normy etyczne. Ma to ogromne znaczenie, szczególnie że osoby reprezentujące tę profesję pracują z drugim człowiekiem, często skrzywdzonym przez los. W przypadku tych specjalistów ich praca jest regulowana przez zapisy Kodeksu Etycznego¹. Przepisy te normują w pewien sposób zadania pracowników. Sformułowane w nim zalecenia są jednak

---

¹ Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej składa się z siedmiu działów: „1) Ogólna postawa i sposób postępowania pracowników, 2) Odpowiedzialność etyczna pracownika wobec klienta, 3) Odpowiedzialność etyczna pracownika wobec współpracowników, 4) Odpowiedzialność etyczna pracownika wobec pracodawcy, 5) Odpowiedzialność etyczna pracownika wobec własnego zawodu, 6) Odpowiedzialność etyczna pracownika wobec społeczeństwa, 7) Prawa etyczne pracowników”.

dość ogólne, co pozwala na różną ich interpretację (Salamon, 2021). Niebezpieczeństwem jest też to, że te wytyczne mogą prowadzić do ich nadinterpretacji czy ściągania z siebie odpowiedzialności etycznej (Wolman, 2018). Mogą też wprowadzać pewne zasady dla pracowników socjalnych, ale już nie dla osób ich zatrudniających. Co więcej, to pracodawca najczęściej sprawdza, jak te normy są realizowane przez pracownika (tamże).

W sytuacji pojawienia się problemów natury etycznej pracownicy socjalni mogą wspomagać się kodeksem. Jak się jednak okazuje, w Polsce nie wszyscy pracownicy znają i rozumieją te zapisy i co więcej, nie mają obowiązku ich przestrzegania. W sytuacjach trudnych, niejednoznacznych, sami starają się rozwikłać dylematy w oparciu o własne doświadczenie, wiedzę lub proszą o pomoc swoich kolegów z pracy lub innych specjalistów (Salamon, 2021).

Dylematy etyczne pracowników socjalnych

Pracownicy socjalni niemal codziennie stają w obliczu różnych wyzwań i dylematów. Zdaniem Anny Kanios zawód ten należy do profesji „typowego środka”: „Można mówić o szeroko rozumianym konflikcie interesów, opinii, perspektyw i pozycji w obszarze świadczenia usług. Oczekiwania kierowane pod adresem pracowników socjalnych często bywają sprzeczne, a ich autonomia jest wątpliwa” (Kanios, 2017, s. 196). Z jednej strony specjalista od pracy socjalnej jest urzędnikiem i reprezentuje interesy instytucji, z drugiej zaś strony został powołany do pomagania drugiej osobie, grupie lub środowisku. To może rodzić wiele konfliktów na linii ja (pracownik) a pracodawca i klient (Światała, 2017).

Ponadto problematyczna jest dwoistość ról pracownika socjalnego, gdyż czasem jest osobą wspierającą, a czasem wymaga się, by kontrolował sytuację osoby lub rodziny (za: Białożył, Zielińska-Król, 2016). Największe dylematy pojawiają się w momencie konieczności podjęcia decyzji przez klienta. To on musi sam zdecydować co do dalszej drogi życiowej, a także skutków, jakie wiążą się z podjętą decyzją. Do tego czasu pracownik socjalny towarzyszy klientowi, wspiera go i motywuje do wzięcia odpowiedzialności za dokonany wybór. Ma jednak obawy (dylematy), czy rozwiązanie, na które zdecyduje się klient będzie właściwe, czy przyniesie oczekiwane rezultaty (por. Skrzypek-Faluszczyk, 2017).

Dylematem, który może dotknąć wielu pracowników socjalnych jest zachowanie równowagi między prawem klienta do samodecydowania a sytuacją, w której zdrowie lub życie jego jest zagrożone i trzeba podjąć interwencję. W takim przypadku, jak zalecają specjaliści, trzeba: „rozważyć czy nie doszło do naruszenia praw i wolności, czy te ograniczenia są konieczne dla bezpieczeństwa publicznego, śro-

dowiska, zdrowia, moralności albo wolności i praw innych osób” (Świtała, 2017, s. 18). Dotyczy to prawa do samostanowienia osób uzależnionych, doświadczających kryzysu psychicznego, czy ofiar przemocy domowej. W niektórych sytuacjach rozwiązaniem są zapisy prawa, które umożliwiają działania pracowników bez zgody klientów (tamże).

Dylematy mogą dotyczyć także sposobu prowadzenia diagnozy i ewaluacji. Poza zasadami metodologicznymi muszą one być zgodne z etyką. Pracownik socjalny realizując swoje zadania, które mają na celu rozpoznanie sytuacji klienta, jego rodziny czy środowiska, a także ocenę, na ile udało się zrealizować zadania musi pamiętać o kilku kwestiach, na co zwraca uwagę Jakub Niedbalski (2016). Są to: dbałość o podmiotowość klienta, szacunek do jego prywatności, świadome uczestnictwo beneficjentów w badaniach (uzyskanie od nich zgody i przedstawienie im informacji o realnych konsekwencjach badania), udzielanie pełnej informacji co do swojej roli jako badacza czy właściwe analizowanie danych (niepomijanie faktów, niemanipulowanie uzyskanymi informacjami). Do tego dochodzi odpowiedzialność etyczna pracownika dotycząca kwestii wykorzystania danych, np. cytowania wypowiedzi klientów, co może utrudniać zachowanie poufności, a także gromadzenie tych danych (ich archiwizowanie) (tamże).

Wątpliwości pojawiające się podczas podejmowania decyzji mogą być źródłem wielu różnych dylematów (Głowała, 2018). Przykładem takiej sytuacji jest praca z osobami w kryzysie bezdomności.

Według najnowszych badań liczba osób doświadczających tego problemu w Polsce stale wzrasta. W 2022 roku w naszym kraju było 35 683 ludzi bez dachu nad głową (Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach). Mimo wprowadzania wielu różnych rozwiązań kryzys ten nadal dotyka klientów pomocy społecznej. Osoby te objęte są wsparciem w postaci finansowej, jak i niepieniężnej (poza zasiłkami mogą liczyć na zaspokojenie podstawowych potrzeb, jak schronienie, posiłek, czy odzież). Mają też oferowaną pomoc wielu specjalistów, w tym pracowników socjalnych, którzy profesjonalnie są przygotowani do pracy z osobami wykluczonymi społecznie. Już podczas studiów adepci tej sztuki pomagania zdobywają potrzebną wiedzę na temat różnych form wsparcia, a później doskonalą swoje umiejętności w praktyce. Mając doświadczenie zawodowe mają też możliwość podnoszenia swoich kompetencji, np. na specjalizacjach. Na II stopniu jedną ze specjalności, jaką można wybrać, to „praca z osobami bezdomnymi” (całość trwa 120 godzin). Program tego szkolenia obejmuje przedmioty dotyczące istoty tego kryzysu, jego przyczyny, etapy wychodzenia z tego problemu, rolę pomocy i polityki społecznej oraz organizacji pozarządowych pomagających osobom zagrożonym wykluczeniem mieszkaniowym, metody i techniki pracy z klientami doświadczającymi utraty domu, diagnostykę, kwestie prawne odnoszące się do tego

zagadnienia, realizację usług społecznych i narzędzia pomagające w pracy, w tym m.in. e praca socjalna (Wytyczne do szkoleń z zakresu II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny – przygotowanie specjalistyczne).

Praca z osobami w kryzysie bezdomności wymaga jednak nie tylko wiedzy, ale też doświadczenia (Wasilewska-Ostrowska, 2022). W pracy tej przydają się też pewne cechy pracownika socjalnego, m.in. konsekwencja, uważność, akceptacja, tolerancja i łagodność. Zawód ten wiąże się też z wieloma dylematami etycznymi. Poniżej przedstawiam wybrane wątpliwości, pytania opracowane na podstawie literatury, wpisów na stronach internetowych wybranych instytucji pomagających² i obserwacji własnej dotyczącej współpracy z klientami/rodzinami w kryzysie bezdomności.

1. Czy właściwe jest, aby pracownik pozostawił osobę w miejscu jej przebywania (które nie spełnia określonych warunków i jego pobyt tam zagraża jego bezpieczeństwu, a nawet życiu), gdy ten odmawia pomocy (zgodnie z zasadą samostanowienia)?
2. Czy właściwe jest, aby pracownik proponował rodzinie jej rozdzielenie i kierował jej członków do różnych schronisk, gdy brakuje miejsc w placówkach dla rodzin?
3. Czy pracownik socjalny powinien dalej pomagać finansowo/rzeczowo osobie, która marnotrawi te środki lub wydaje je na używki?
4. Czy pracownik socjalny powinien wspierać osoby w kryzysie bezdomności, które deklarują chęć pozostania w tej sytuacji przez wiele lat (nie chcą brać odpowiedzialności za swoje życie)?
5. Czy lepiej jest proponować jak najlepsze warunki w schroniskach czy też warunki nie powinny być aż tak dobre (by motywować te osoby do usamodzielnienia, a nie do przyzwyczajania do takich miejsc i pozostawiania w nich przez wiele lat)?
6. Czy powinno się odmawiać pomocy, w tym pobytu w placówce, dla osób w kryzysie bezdomności osobie będącej pod wpływem używek, nawet w zimie?
7. Czy pracownik socjalny powinien ingerować w życie bezdomnego człowieka (np. w odniesieniu do jego zdrowia, relacji z rodziną), gdy ten sobie tego nie życzy?
8. Jak dbać o prywatność klienta, gdy pracownik socjalny dowiaduje się, że osoba w kryzysie bezdomności pracuje w sposób nielegalny lub przestępczy?
9. Jak dbać o poufność, gdy bezpieczeństwo klienta lub innych osób może być zagrożone?
10. Jak pracować z osobą, której wartości, zasady moralne stoją w zasadniczej sprzeczności z tymi wyznawanymi przez pracownika socjalnego?

---

² Kamilińska Misja Pomocy, <https://www.facebook.com/KamilianskaMisjaPomocySpolecznej>, Chleb Życia – Siostra Małgorzata Chmielewska, <https://www.facebook.com/Chleb.Zycia>, Ogólnopolska Federacja na rzecz Rozwiązywania Problemu Bezdomności, <https://www.facebook.com/ofrpb>.

Odpowiadając na te pytania, należy pamiętać, że każdy klient jest inny, a sytuacje są różne, więc nie ma jednej, zgodnej rady jak rozwiązać powyższe dylematy. Istotne jest to, że pracownik socjalny to urzędnik, a zatem musi kierować się na pierwszym miejscu normami prawnymi. Jednak nie może zapomnieć o zasadach etycznych. Pracując z drugim człowiekiem trzeba przede wszystkim widzieć w nim jego potencjał, ale także szanować prawo do jego samodecydowania. Nade wszystkim jednak wartością jest zdrowie i życie klienta. I gdy jest ono zagrożone specjalista musi reagować, nawet wbrew woli osoby, której udziela wsparcia. Pomocna w pracy z osobami w kryzysie bezdomności może okazać się dobrze przeprowadzona diagnoza sytuacji, ale także odkrycie ich potrzeb. Kluczowe są tu umiejętności komunikacyjne, radzenia sobie ze stresem i presją czasu oraz znajomość technik motywacyjnych. Przydaje się także kontrakt socjalny, by ustalić warunki, na jakich jest udzielana pomoc. Najważniejsze to jednak, aby pracownik nie pozostał sam w swych obowiązkach, zwłaszcza gdy doświadczy dylematu i będzie miał problem ze znalezieniem najlepszego rozwiązania. Potrzebne jest tu wsparcie współpracowników lub supervisorów pracy socjalnej. I najistotniejsza zmiana, jaka musi nastąpić dotyczy podejścia do osób w kryzysie bezdomności i dostosowania placówek oraz programów wsparcia do aktualnych możliwości i konieczności (żeby to nie klient musiał się dostosowywać), co może się okazać wyzwaniem dla całego systemu pomocy społecznej.

Wnioski i rekomendacje

Na podejmowane przez pracowników socjalnych decyzje wpływ mają normy społeczne i prawne, ale też ich przekonania. W relacji z klientem, specjalista ten powinien wykazywać przede wszystkim wysoki poziom empatii i widzieć w nim siebie: „doświadczyć siebie jako podmiotu mającego swoją godność i wartość. Jest to fundamentalne nie tylko dla doraźnej zmiany w życiu klienta, ale przede wszystkim dla całego jego życia, jako aktywnego uczestnika. Poznanie siebie jako istoty wartościowej stwarza przestrzeń, w której aktywność pracownika może być ograniczona do wspierania i towarzyszenia na drodze przemiany” (Skrzypek-Faluszcak, 2017, s. 48). Do tego potrzebna jest edukacja etyczna już na etapie studiowania, a później superwizje: „Poprzez relacje wykreowane w ramach superwizji indywidualnej, grupowej czy zespołowej pracownik socjalny ma możliwość przepracowania konfliktu wartości i otrzymania wskazań etycznych do dalszych działań” (Ornacka, Mirewska, 2018, s. 23). Pracownik musi też nabyć umiejętności radzenia sobie z trudnymi emocjami: lękiem, niepewnością, czy złością, towarzyszącymi różnym dylematom. Osoba zajmująca się pracą socjalną powinna być zatem refleksyjnym

badaczem i przede wszystkim refleksyjnym praktykiem (Jagodzińska, 2014). Posiadać przy tym wysoką samoświadomość i podejmować krytykę wobec własnych działań, a także mierzyć się z oceną innych, w tym przede wszystkim tych, do których ta pomoc jest kierowana.

Praca socjalna podlega obecnie procesowi profesjonalizacji, w której wyróżnić można m.in. nurt edukacyjny (opracowanie systemu kształcenia pracowników socjalnych, jak i prowadzenia różnych form ich doksztalcenia, np. poprzez specjalizacje), praktyczny (upowszechnianie dobrych praktyk w pomocy społecznej), czy ekspansyjny (tworzenie nowych specjalności zawodowych pracowników socjalnych i profesji pomocowych) (Rymsza, 2014). W procesie tym nie możemy jednak zapomnieć o znaczeniu etyki zawodowej, która w każdym z tych obszarów powinna mieć swoje miejsce:

1. już na etapie uczenia się tego zawodu studenci powinni mieć możliwość pogłębienia wiedzy i umiejętności (zarówno na zajęciach, jak i na praktykach) na temat etycznej strony tej pracy, a także dyskusowania o dylematach, jakie mogą się z nią wiązać;
2. pracownicy socjalni powinni omawiać trudne etycznie sytuacje i dzielić się z innymi swoimi rozwiązaniami;
3. potrzebna jest też nowa profesja – konsultanta etycznego.

Zmiany w systemie pomocy społecznej dają nadzieję na to, że zawód pracownika socjalnego, od którego tak wiele się dziś oczekuje, zostanie doceniony, jego pozycja (autorytet) się zmieni, podobnie jak zarobki tych osób, gdyż zgodnie z Kodeksem Pracowników Socjalnych mają oni prawo etyczne do „szacunku i odpowiedniego prestiżu społecznego z tytułu profesjonalnej pracy i wykonywanego zawodu” oraz „do godnych warunków pracy i wynagrodzenia” (Kodeks Etyczny...).

Bibliografia

- Baum E. (2012). *Uwagi o wybranych kontekstach etycznych pracy opiekunów osób starszych*. „Nowiny Lekarskie”, nr 81(1), s. 101–106.
- Białożył K., Zielińska-Król K. (2016). *Wyzwania i trudności w realizacji zasad etycznych w pracy socjalnej z osobami starszymi i z niepełnosprawnością*. „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej”, nr 24, s. 60–79.
- Głowała A. (2018). *O przygotowaniu pracownika Socjalnego do pracy z rodzin*. „Rocznik Towarzystwa Naukowego Płockiego”, nr 10, s. 277–301.
- Jagodzińska M. (2014). *Kształcenie i doskonalenie zawodowe pracownika socjalnego jako wyznacznik profesjonalnej pomocy wobec osób wykluczonych społecznie*. „Społeczeństwo, Edukacja, Język”, nr 2, s. 175–180.

- Jasiński A. (2011). *Moralno-etyczny wymiar pracy socjalnej*. „Prosopon”, nr 1, s. 169–173.
- Kanios A. (2017). *Trudności w pracy zawodowej pracowników socjalnych – wybrane konteksty*. „Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia. Sectio J”, nr 30(3), s. 195–204.
- Kodeks Etyczny Pracowników Socjalnych i Pracowników Pomocy Społecznej Polskiej Federacji Związkowej Pracowników Socjalnych i Pomocy Społecznej*.
- Niedbalski J. (2016). *Dylematy etyczne i problemy metodologiczne warsztatu badacza na przykładzie badań prowadzonych w środowisku osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz niepełnosprawnością fizyczną*. „Studia Humanistyczne AGH”, nr 15(4), s. 35–51.
- Ornacka K., Mirewska E. (2018). *Wokół dylematów etycznych profesjonalnego pomagania – kształtowanie relacji w pracy socjalnej*. „Homo et Societas”, nr 3, s. 12–25.
- Ornacka K., Mirewska E. (2020). *Pracownik socjalny w dobie pandemii COVID-19 – wyzwania i dylematy*. W: N. Piłkuła, M. Grewiński, E. Zdebska, W. Glac (red.), *Wyzwania dla polityki społecznej w kontekście pandemii koronawirusa* (s. 53–68). Kraków: Wydawnictwo „Scriptum”.
- Rymsza M. (2016). *Jaka profesjonalizacja pracy socjalnej w Polsce i jaki rozwój służb społecznych?* „Problemy Polityki Społecznej. Studia i Dyskusje”, nr 35(4), s. 25–42.
- Salamon K. (2021). *Tożsamość społeczna jako fakt interakcyjny*. W: K. Salamon, K. Kutek-Sładek, B. Karcz (red.), *Teoretyczno-empiryczne interpretacje tożsamości społecznej z uwzględnieniem perspektywy familiologii* (s. 33–56). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.
- Skrzypek-Faluszczyk J. (2017). *Rola i znaczenie antycznej myśli etycznej w pracy socjalnej*. W: M. Duda, I. Rybka, H. Kaszyński (red.), *Etyka pracy socjalnej w filozofii spotkania i dialogu* (s. 35–52). Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.
- Sprawozdanie z realizacji działań na rzecz osób bezdomnych w województwach w 2022 r.* <https://www.gov.pl/web/rodzina/sprawozdania-z-realizacji-dzialan-na-rzecz-osob-bezdomnych-w-wojewodztwach> (dostęp: 20.12.2023).
- Strembska-Kozieł M. (2018). *Odpowiedzialność jako wartość w pracy socjalnej*. „Roczniki Teologiczne”, nr LXV(1), s. 107–125.
- Szarfenberg R. (2012). *Standardy pracy socjalnej. Wprowadzenie*. Warszawa: Wrzos. http://www.wrzos.org.pl/projekt1.18/download/SPS%20wprowadzenie_2601.pdf [dostęp: 21.12.2023].
- Šzumigalska M. (2015). *Dylematy etyczne w pracy socjalnej z perspektywy pracownika socjalnego i asystenta rodziny*. „Konińskie Studia Społeczno-Ekonomiczne”, nr 1(4), s. 377–387.
- Świtała I. (2017). *Etyczne aspekty stosowania prawa w pomocy społecznej – wybrane zagadnienia*. „Homo et Societas”, nr 2, s. 12–23.

- Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz.U. 2004 nr 64 poz. 593).
Ustawa z dnia 29 listopada 1990 r. o pomocy społecznej (Dz.U. 1990 nr 87 poz. 506).
Wasilewska-Ostrowska K. (2022). *Bezdomność – młodzież – pomoc – deinstytucjonalizacja*. W: K. Wasilewska-Ostrowska, A. Kola, B. Borowska-Beszta, *Bezdomność. Raport z pedagogicznych badań jakościowych* (s. 17–89). Toruń: Wydawnictwo Edukacyjne Akapit.
- Weissbrot-Koziarska A. (2017). *Szkiełko i oko czy czucie i wiara* – dylematy pracownika socjalnego. „*Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, Lublin – Polonia. Sectio J*”, nr 30(2), s. 177–189.
- Wolman W. (2018). *Kodeks etyczny pracownika socjalnego. Między moralnością a instytucjonalnością*. „*Praca Socjalna*”, nr 5(33), s. 84–95.
- Wytyczne do szkoleń z zakresu II stopnia specjalizacji w zawodzie pracownik socjalny-przygotowanie specjalistyczne*. <https://www.gov.pl/web/rodzina/wytyczne-dru-giego-stopnia-specjalistyczne> [dostęp: 20.12.2023].

Streszczenie

Artykuł koncentruje się na kwestiach etycznych dotyczących zawodu pracownika socjalnego. Dotyczy przede wszystkim dylematów, jakie mogą pojawić się u osób pełniących tę profesję w pracy z osobami w kryzysie bezdomności. W tekście zaprezentowane zostały przykładowe wątpliwości natury etycznej, a także propozycje rozwiązań.

Słowa kluczowe: praca socjalna, pracownik socjalny, etyka zawodowa, dylematy etyczne, osoba w kryzysie bezdomności.

Professional ethics and ethical dilemmas in the work of social workers with people in crisis of homelessness

Summary

The article focuses on ethical issues concerning the profession of social worker. It primarily concerns the dilemmas that may arise for people in this profession when working with people in the homeless crisis. The text presents examples of ethical concerns, as well as proposed solutions.

Keywords: social work, social worker, professional ethics, ethical dilemmas, person in homelessness crisis.